

ВІДГУК

офіційного опонента

докторки педагогічних наук, професорки

Князян Маріанни Олексіївна

на дисертаційну роботу Гальчун Наталії Петрівни

«Формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних

працівників у процесі викладання іноземної мови»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності

011 Освітні, педагогічні науки

(галузь знань – 01 Освіта/педагогіка)

Актуальність дисертаційної роботи. Одним з важливих завдань вищої медичної освіти в Україні є підготовка фахівців, здатних до вирішення проблем у професійній діяльності, серед яких забезпечення ефективної комунікації в багатокультурному соціальному середовищі набуває пріоритетного значення. Саме володіння міжкультурною компетентністю дозволяє медичним працівникам налагоджувати ефективну взаємодію з представниками різних народів та культур, враховуючи ціннісні орієнтації, традиції, погляди, особливості виховання, норми поведінки тощо. Глибокі знання про різноманітні прагматичні аспекти міжкультурного спілкування, що актуалізуються в мовленні медичного працівника, спричиняють його високу конкурентоспроможність, здатність до вирішення першорядних завдань охорони здоров'я, що в цілому слугує підсиленню нашої країни, її відбудови та перспективному розвитку. Наголосимо й на тому, що підготовка здобувачів вищої медичної освіти до ефективної комунікації іноземними мовами та міжкультурної взаємодії сприяє інтеграції національної системи освіти у європейській освітній простір, про що зазначається у державних документах, насамперед в Законі України «Про вищу освіту».

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами, зазначимо: дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки «Компетентнісна модель фахівця».

Наукова новизна полягає в тому, що Н. П. Гальчун вперше розробила, теоретично обґрунтувала та впровадила цілісну педагогічну модель формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників на заняттях з іноземної мови з використанням технологій інтерактивного навчання. Наголосимо, що дослідницею повно схарактеризовано блоки вказаної педагогічної моделі (цільовий, теоретико-методологічний, змістовно-технологічний, результативно-оцінний), аргументовано такі підходи, як-от комунікативний, пропедевтичний, інтегративний, соціокультурний, компетентнісний. Варто наголосити й на коректності та педагогічній доцільності виокремлення компонентів (когнітивно-знаннєвий, комунікативно-діяльнісний, ціннісно-емоційний) міжкультурної компетентності, чіткому визначенні критеріально-рівневих показників оцінювання її сформованості. Н. П. Гальчун логічно послідовно схарактеризовано педагогічні умови, впровадження яких у освітній процес робить можливою реалізацію моделі в закладах вищої медичної освіти.

До того ж уточнено сутність поняття «міжкультурна компетентність студентів медичного ЗВО» як інтегративної характеристики особистості, котра є частиною професійної компетентності та визначає рівень готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності в умовах діалогу культур.

Акцентуємо на тому, що авторкою вдосконалено зміст і структуру організації освітнього процесу з вивчення іноземної мови саме з використанням сучасних інтерактивних технологій.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення про сутність міжкультурної компетентності як невід'ємної складової професійної підготовки фахівців системи охорони здоров'я.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Уважне вивчення дисертації переконує у повній аргументованості наукових положень та висновків, достовірність і повнота яких не викликає сумнівів. Логічно послідовно визначено поняттєво-термінологічний апарат дослідження, чітко репрезентовано об'єкт, предмет,

мету дослідження, що дозволило сформулювати завдання, адекватні заявленій меті. Обрані методи дослідження дозволили повністю реалізувати мету та завдання дисертаційної роботи, що підтверджується набутими результатами та висновками. Структура дисертації є виваженою, логічно продуманою, вона віддзеркалює діалектичну єдність теоретичного й емпіричного етапів дослідження.

Характеристика основних положень роботи. Підкреслимо, що в першому розділі представлено результати глибокого аналізу історичних аспектів проблеми формування у майбутніх фахівців здатності до міжкультурної комунікації на прикладі досвіду США та країн Європейського Союзу. Із знанням справи висвітлено наукові підходи до визначення таких ключових для дослідження термінів, як-от «компетенція», «професійна компетенція», «компетентність», «полікультурна компетентність», «інтеркультурна компетентність» тощо. Проаналізовано та узагальнено наукові позиції й щодо змісту, компонентів та взаємозв'язку понять міжкультурної компетентності (с. 52-64), професійної компетентності (с. 69-72), професійної компетентності фахівців медичної галузі (с. 74-76), критична оцінка яких дозволила сформулювати власне оригінальне бачення сутності та структури міжкультурної компетентності фахівця охорони здоров'я. До того ж ґрунтовно висвітлено роль іноземної мови у формуванні окресленої компетентності, професіоналізму, загальної культури, активізації пізнавальної мотивації, інтелектуальних здібностей, креативності медичних працівників. Науково цінною є й розроблена авторкою міжкультурна комунікативна ситуація (с. 87), в контексті якої й відбувається оволодіння здобувачами вищої медичної освіти міжкультурною компетентністю.

У другому розділі дисертації наведено результати дослідження наукових підходів щодо структурно-компонентного складу міжкультурної компетентності майбутнього фахівця медичної сфери. Підкреслимо те, що Н. П. Гальчун виокремила та ґрунтовно схарактеризувала компоненти цієї компетентності та складники кожного з них. Так, когнітивно-знаннєвий

компонент цілком логічно відображає культурно-специфічні знання, а також знання основ інтеркультурної комунікації. Натомість комунікативно-діяльнісний компонент містить компаративну, інтерпретаційну та стратегічну складові. На додаток ціннісно-емоційний компонент, на правомірну думку авторки, віддзеркалює такі складові, як-от ціннісна (володіння знаннями про ціннісні константи рідної та нерідної культури, розуміння ціннісних основ національних вірувань тощо) та емоційна (повага до іншої культури, вияв інтересу до неї, прагненні до її пізнання).

Грунтовно представлено також теоретичний базис розробки моделі формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої медичної освіти. Цілком погоджуємося з науковим підходом Н. П. Гальчун до визначення таких її провідних блоків, котрі репрезентують мету, теоретичні засади, зміст, методи, результат діяльності з формування заявленої компетентності у майбутніх медичних працівників. Виокремлено комплекс доцільних педагогічних умов упровадження моделі, а саме: гуманістична проблематизація контенту іншомовного навчання системою фахових завдань та моделювання майбутньої професійної діяльності; використання інноваційних, інтерактивних та активних технологій при вивченні іноземної мови у процесі формуванні міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників; насичення та збагачення рефлексивно-оцінного досвіду майбутніх медичних працівників (с. 142-145).

Авторка в тексті дисертації цілком правомірно акцентувала на важливості впровадження саме інтерактивного навчання іноземної мови у ракурсі формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників. Неабияка увага приділяється обґрунтуванню та аналізу дидактичного потенціалу й таких технологій викладання англійської мови, як дискусійні (круглий стіл, міні-дебати, Баркемп), ігрові (ділова гра, онлайн-квіз, рольове моделювання), проблемні (SWOT аналіз, «Дерево рішень»), проєктні.

Третій розділ цілком логічно відображає програму, методи й результати експериментальної роботи з формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників. Цілком поділяємо підхід здобувачки про необхідність структурування наукового пошуку відповідно до підготовчого, констатувального, формувального та контрольного етапів.

Широкою є база експериментальної роботи, яка проводилася у КЗВО «Волинський медичний інститут» та Житомирському медичному інституті. Н. П. Гальчун було використано методика трирівневої діагностики й визначено такі рівні сформованості міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників, як початковий (базовий), середній та високий (просунутий). Аргументованим є підхід здобувачки й до висвітлення критеріїв та показників міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників при вивченні іноземної мови. Результати проведеної діагностики переконують у підвищенні рівня сформованості міжкультурної компетентності саме в експериментальній групі, що підтвердило ефективність розробленої моделі формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої медичної освіти.

Варто зазначити, що науковий матеріал відзначається переконливістю, доказовістю, аргументованістю; він є перспективним у напрямі дослідження проблем професійної підготовки майбутніх фахівців медичної галузі. До того ж результати теоретичного та емпіричного дослідження, на нашу думку, вдало репрезентовані у вигляді таблиць та рисунків.

Повнота викладення результатів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Повнота викладу результатів, висновків та рекомендацій дослідження у наукових працях авторки є безсумнівною, зокрема нею опубліковано 17 робіт, серед яких 6 наукових статей – у фахових виданнях України, 1 стаття – у періодичному виданні іноземної держави, 9 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, 1 праця додатково відображає результати дисертації.

У роботах у співавторстві всі основні положення та висновки розроблені та виконані здобувачкою самостійно. У спільній статті з Л. Гусак (2022 р.) дисертантці належить аналіз різних типів класифікації компетентностей, обґрунтування сутності, ролі та інтегративного змісту міжкультурної компетентності при викладанні англійської мови здобувачам вищої освіти. У тезах у співавторстві з Л. Гусак (2021 р.) здобувачка дослідила місце міжкультурної компетентності медичного працівника у його професійній компетентності в цілому. У публікації з Т. Пастрик (2023 р.) внесок кожного співавтора є рівнозначним. У спільній публікації з В. Пеньком результатів дослідження (2023 р.) дисертантка подала аналіз міжнародних документів, які визначили становлення студентоцентрованого підходу в організації освітнього процесу, і, як наслідок, застосування інтерактивного навчання у формуванні компетентностей здобувачів освіти. У опублікованих тезах у співавторстві з А. Лазько (2023 р.) здобувачка окреслила важливість, переваги, перспективи дослідження і запровадження засад транскультурного медсестринства у лікувальному процесі.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що розроблений та апробований варіативний авторський курс «Англійська мова в міжкультурній компетентності медичного працівника», навчальний посібник «Англійська мова в міжкультурній компетентності медичного працівника» для організації самостійної роботи здобувачів освіти, методичні рекомендації щодо застосування інтерактивних технологій на практичних заняттях з англійської мови з метою формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців-медиків може бути впроваджений в освітній процес професійної підготовки майбутніх медичних працівників.

Варто зазначити, що поряд із загальною високою оцінкою наукових результатів дослідження Н. П. Гальчун вважаємо доцільним висловити певні зауваження та побажання в ракурсі наукової дискусії:

1. Робота значно виграла, якби Н. П. Гальчун конкретизувала ті підходи щодо визначення змісту міжкультурної компетентності та досвід з її

формування у майбутнього фахівця, зокрема й медичної галузі, що склалися в європейських країнах (§1.1).

2. Не дивлячись на те, що авторка пропонує вживати понятійні прикметники «міжкультурний», «інтеркультурний», «крос-культурний», «мультикультурний» як тотожні (с. 51), на нашу думку, варто у визначеннях ключових понять дослідження використовувати саме той термін, що заявлений у темі дисертації.

3. На наш погляд, потребують більш ґрунтовного аналізу та розкриття запропоновані теоретичні підходи (комунікативний, пропедевтичний, інтегративний, соціокультурний, компетентнісний), що є базовими в авторській моделі формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників (с. 132-137).

4. Дослідження набуло б більшої практичної спрямованості, якби здобувачка урахувала думку й стейкгоल्дерів, долучивши їх до визначення педагогічних умов формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників.

5. Було б педагогічно доцільним розкрити такий важливий аспект дослідження, як-от методи та засоби спеціальної підготовки викладачів закладів вищої медичної освіти до формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників.

Наголосимо, що висловлені зауваження і рекомендації не знижують значущості роботи. Дисертація є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, котрі вирішують важливу наукову задачу формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників у процесі викладання іноземної мови, що може бути використане для забезпечення ефективності професійної підготовки медичних працівників та досягнення їхньої високої конкурентоспроможності.

Порушень академічної доброчесності у дисертації та публікаціях Н. П. Гальчун не виявлено.

Висновки. Аналіз дисертації, опублікованих наукових робіт дозволяє дійти висновку про те, що дослідження Гальчун Наталії Петрівни за темою «Формування міжкультурної компетентності майбутніх медичних працівників у процесі викладання іноземної мови» є самостійно виконаною, завершеною науковою працею за актуальною проблемою з використанням методів, адекватних і відповідних меті дослідження, має науково-теоретичну та практичну цінність, відповідає спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки, вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами, внесеними відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 р. №341), п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2029 р. №167, її оформлення – вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 31 травня 2019 р. №759), а її авторка – Гальчун Наталія Петрівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/педагогіка зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

докторка педагогічних наук,
професорка кафедри
французької філології
Одеського національного
університету
імені І. І. Мечникова

Маріанна КНЯЗЯН

Підпис засвідчую:

кандидат біологічних наук, доцент
проректор з науково-педагогічної роботи
Одеського національного
університету
імені І. І. Мечникова

Олександр ЗАПОРОЖЧЕНКО